

אוניברסיטת
רייכמן
מכון אהרן
למדיניות כלכלית
ע"ש אהרן דוברת ז"ל

כנס מכון אהרן למדיניות כלכלית בבית ספר טיומקין לכלכלה בנושא:

האתגרים הכלכליים של ישראל לשנים הבאות

29 באפריל 2026

מכון אהרן
למדיניות כלכלית
ע"ש אהרן דוברת ז"ל

כנס מכון אהרן למדיניות כלכלית בבית ספר טיומקין לכלכלה

שינוי כללי המשחק במדינת הרווחה

פרופ' אודי ניסן, מדיניות ציבורית, האוניברסיטה העברית
ד"ר הלה אקסלרד, מכון אהרן למדיניות כלכלית, אוניברסיטת רייכמן
אבידן קרסנה, תום שדה

עקרונות מדינת הרווחה

01

מענה לצרכים הבסיסיים של
האוכלוסייה, רשת ביטחון חברתית
ומימוש זכויות

הנחת מוצא

מי שיכול - תורם ומי שלא יכול (או מנסה
ולא מצליח) – מקבל סיוע
השאיפה היא להעדיף כלים להתמודדות
ולא רק סיוע חומרי (חכות מול דגים)

02

צמצום פערים והפחתת אי שוויון,
מתן דגש על שוויון הזדמנויות

03

הגנה על קבוצות פגיעות (אוכלוסייה
מבוגרת, מובטלים ובעלי מוגבלות)

**בדרך כלל: אנשים שואפים לשפר רמת חיים ולהגדיל הכנסה
לכן, מתקיים מתאם בין הכנסה נמוכה ומאפייני נזקקות**

מדינת הרווחה בישראל (בדגש על קבוצות אוכלוסייה)

**מרבית התמיכות וההטבות
מבוססות על הכנסה או דירוג
סוציו-כלכלי**

מתוך הסתמכות על ההנחה
המקובלת בדבר קיומו של
מתאם בין הכנסה לנזקקות

משקי בית ערבים

בחירות אישיות, תרבותיות

גורמים חיצוניים: קירבה
לאזורי תעסוקה, נגישות
למעונות יום, לתחבורה
ציבורית, להשכלה איכותית

מגדילים פערי הכנסה ושיעורי העוני

משקי בית חרדים

העדפת לימודי קודש על פני
תעסוקה וקריירה

הימנעות מלימודי ליבה
לבנים

פריון ילודה גבוה

הכנסה נמוכה בבחירה ולא
אילוץ

**ההנחה שאנשים שואפים
להגדיל את הכנסתם ולשפר
את רמת חייהם**

אינה עומדת במבחן
המציאות, בעיקר בקרב משקי
הבית החרדים

**מתאם רופף בישראל בין רמת הכנסה לנזקקות ועוני
מאחר שמרכיבי תמיכה ניתנים גם לאוכלוסיות שעניות מבחירה**

האוכלוסיות החרדית והערבית - למעלה מ-30% מן האוכלוסייה בישראל, ומגמת הגידול של האוכלוסייה החרדית נמשכת

**כוחם הפוליטי של משקי
הבית החרדיים**

התאמת הקריטריונים לקביעת
תחולתה של מדיניות הרווחה
למאפייניה של החברה החרדית

**בעיה בהסתמכות על הכנסה
נמוכה כמרכיב מרכזי בקביעת
מדיניות הרווחה**

מחייב התאמה של האופן שבו מדינת
הרווחה מקדמת את מטרותיה

**הפניית משאבי תמיכה בהיקף
הולך וגדל אל אוכלוסייה
הבוחרת באורח חיים המוביל
לרמת חיים נמוכה**

נטל הולך וגדל על הציבור הכללי

1. תחולה גבוהה של קצבאות והטבות מס למשקי בית עם מספר ילדים גבוה (כללים אוניברסליים)
2. הטבות ייעודיות לאוכלוסייה החרדית
3. הטבות שונות שניתנות על בסיס סוציו-כלכלי, עם תחולה גבוהה לאוכלוסייה חרדית

בישראל: מאפייני הנזקקות במתאם חלקי עם רמת הכנסה

פרמטר	תוחלת חיים	השכלה ונגישות לחינוך	תחושת ביטחון
ב OECD	מתאם חיובי בין הכנסה לתוחלת חיים	מתאם חיובי בין שנות השכלה להכנסה	מתאם חיובי בין הכנסה ותחושת ביטחון
האנומליה בישראל	בקרב האוכלוסייה החרדית - מתאם נמוך	בקרב האוכלוסייה החרדית - אין מתאם	בקרב האוכלוסייה הערבית - תחושת ביטחון נמוכה ללא קשר להכנסה; בקרב האוכלוסייה החרדית מתאם נמוך מאוד

01

במדינות מפותחות- מתאם חיובי בין הכנסה למדדי רווחה מרכזיים: בריאות, השכלה ותחושת ביטחון

02

בישראל- המתאם קיים באוכלוסייה היהודית הלא-חרדית, אך מתקיים באופן חלקי בקרב האוכלוסייה החרדית והערבית.

03

חרדים- רמות גבוהות של נגישות להשכלה, בריאות ותחושת בטחון ללא קשר להכנסה, כמו אוכלוסיות ברמות הכנסה בינוניות-גבוהות.

ערבים- תחושת הביטחון נמוכה כמעט ללא קשר לרמת ההכנסה.

80% מפערי השכר בין משק בית מהאוכלוסייה הכללית לחרדים - מבחירה

אוכלוסייה		יהודים לא - חרדים		יהודים חרדים	ערבים
ממוצע הכנסה ברוטו למשק בית		27,661		13,428	16,106
אוכלוסייה		יהודים חרדים		ערבים	
משתנה	הפער הכספי מיהודים לא חרדים	שעור הפער מול יהודים לא-חרדים	הפער הכספי מיהודים לא חרדים	שעור הפער מול יהודים לא - חרדים	
פער ההכנסה הכולל מיהודים לא-חרדים	14,233	100%	11,555	100%	
פער בשיעור תעסוקה גברים	5,116	36%	787	7%	
פער שעות עבודה גברים	4,124	29%	232	2%	
ותק קצר יותר בעשור של גברים חרדים	766	5%	-	-	
התפלגות ענפי תעסוקה שונה - גברים	391	3%	2,377	21%	
פער בהון האנושי גברים (בגרות ומעלה)	953	7%	319	3%	
סה"כ גברים	11,351	80%	3,715	32%	
פער בשיעור תעסוקה נשים	271	2%	3,772	33%	
פער שעות עבודה נשים	1,135	8%	638	6%	
התפלגות ענפי תעסוקה שונה - נשים	350	2%	-432	-4%	
פער בהון האנושי נשים (מעל בגרות)	96	1%	126	1%	
סה"כ נשים	1,852	13%	4,105	36%	
לא משויך, אפליה וסיבות אחרות	1,030	7%	3,736	32%	

מקור: עיבודי המחקרים לסקר הוצאות משקי הבית, למ"ס, 2023. עבור נשים ערביות השתמשנו בנתוני סקר 2022. שכר ברוטו לגילאי 25-64.

משק בית חרדי מקבל מהמדינה 1,100 ₪ לחודש מיסים ישירים נטו, משק בית יהודי לא-חרדי משלם 5,900 ₪ מס ישיר נטו, ומשק בית ערבי משלם 1,300 ₪ נטו לחודש

סוג משק הבית	קצבאות ותשלומי העברה	מיסים ישירים	מס ישיר נטו
יהודי לא-חרדי	2,175	8,092	5,917
חרדי	3,596	2,496	-1,100
ערבי	1,904	3,228	1,324

הפער החודשי הממוצע במס ישיר נטו בין משק בית יהודי לא חרדי, למשק בית חרדי, עומד בגילאים אלו על כ-7,000 ₪ לחודש.

משק בית חרדי בגילאי 25-44 משלם כשליש מהמיסים הישירים של משק בית יהודי לא-חרדי, ומקבל קצבאות פי 1.7.

משק בית ערבי בגילאי 25-44 משלם כ-40% מהמיסים הישירים של משק בית יהודי לא-חרדי, ומקבל 15% פחות קצבאות.

על מי נופל הנטל?

מס ישיר נטו	מיסים ישירים	קצבאות ותשלומי העברה	מספר ילדים ממוצע	הכנסה נטו	הכנסה נטו לנפש סטנדרטית	משקי בית גילאי 25-44
עשירון 4						סוג משק הבית
939	3,153	2,214	3.7	16,700	6,722	יהודי לא-חרדי
-1,167	3,274	4,441	5.5	17,155	6,779	חרדי
1898	3,009	1,111	3.5	16,840	6,547	ערבי
עשירון 5						
1933	4,076	2,143	3.6	20,419	7,988	יהודי לא-חרדי
-1,546	4,775	6,321	4.7	19,905	7,807	חרדי
3872	5,437	1,565	4.9	28,046	7,873	ערבי

בעשירון 4 - משק בית יהודי לא-חרדי משלם בממוצע כ-900 ₪ מיסים נטו, משק בית חרדי מקבל בממוצע כ-1,200 ₪, ומשק בית ערבי משלם בממוצע 1,900 ₪ לחודש.

הפער בין משק בית חרדי למשק בית יהודי לא-חרדי 2,100 ₪ נטו לחודש, המהווים תוספת להכנסה נטו של כ- 13%.

בעשירון 5 - משק בית יהודי לא-חרדי משלם בממוצע כ-1,900 ₪ מיסים נטו, משק בית חרדי מקבל בממוצע כ-1,500 ₪, ומשק בית ערבי משלם בממוצע 3,900 ₪ לחודש.

הפער בין משק בית חרדי למשק בית יהודי עומד על כ-3,500 ₪ נטו לחודש, המהווים תוספת להכנסה נטו של כ- 17%.

משקי בית יהודים לא חרדים בגילאי 25-44 משלמים 17 מיליארד ₪ יותר מיסים ישירים נטו מחלקם באוכלוסייה

סך משקי בית	שיעור באוכלוסייה	מיסים ישירים	קצבאות והטבות עיקריות	נטו למדינה	נטו למדינה לפי שיעור מהאוכלוסייה	מיסוי עודף מעבר לחלק היחסי באוכלוסייה	מיסוי עודף (%)	נטל מס ישיר (נטו) נוסף של יהודים לא חרדים, הנובע מתת תשלום של הקבוצה (%)
יהודים לא חרדים	68.3%	73.2	21.2	52.0	35.4	16.6	47.0%	-
ערבים	19.8%	8.4	5.5	2.9	10.3	-7.4	-71.7%	20.8%
חרדים	11.9%	3.9	7.0	-3.1	6.2	-9.3	-150.3%	26.1%
סה"כ	100%	85.5	33.7	51.8	51.8			

26% מיסוי ישיר עודף - נובע מתשלום חסר של משקי הבית החרדים (המהווים רק כ-12% מהאוכלוסייה בגילאים אלו)
21% מיסוי ישיר עודף - נובע מתשלום חסר של משקי הבית הערבים (המהווים כ-20% מהאוכלוסייה בגילאים אלו)

מקור: עיבודי המחברים לסקר הוצאות משקי הבית, למ"ס, 2023. מיסים: מס הכנסה, ביטוח לאומי, ביטוח בריאות ממלכתי, תוספת מעסיק לביטוח לאומי. קצבאות: ילדים, לידה, אברך ואחר. שווי הטבות: תלושי מזון (ההנחה שגילאי 25-44 מקבלים 80% מהתלושים, בירושלים חרדים 80% מהתלושים, ערבים 20%), מעונות יום (ההנחה שגילאי 25-44 מקבלים 80% מההטבות), צהרונים (ההנחה שגילאי 25-44 מקבלים 100% מההטבה), הנחות בארנונה על פי מבחן הכנסה (בערים מעורבות ההנחה היא שחרדים מקבלים 80% מההנחות).

המלצות מדיניות

הפחתת השימוש במדד הסוציו-כלכלי במתן הטבות

- הפחתת השימוש במדד סוציו-כלכלי של הרשות כקריטריון למתן הטבות (צהרונים, תחבורה ציבורית)
- קריטריונים להטבות סוציו כלכליות לפי מאפייני נזקקות ולא הכנסה ובזיקה למיצוי כושר השתכרות, או בזיקה לתעסוקה בפועל

קריטריונים לזכאות לתמיכות של מדינת הרווחה

- בחירה בהשתתפות חלקית בשוק העבודה- לא תזכה בהטבות רווחה
- מבחן כושר השתכרות מורחב של שני בני הזוג
- צמצום הטבות הניתנות על בסיס גודל משק הבית
- הטבות כלכליות לאוכלוסייה משרתת
- העלאת תשלומי מינימום של ביטוח לאומי

השכלה וכישורים רלוונטיים לשוק העבודה המודרני

- לימודי ליבה לגברים חרדים (כיום- פגיעה בשוויון הזדמנויות של נערים חרדים)
- המשך צמצום פערי השכלה בקרב החברה הערבית
- דרישת סף לסיוע מדינת הרווחה: רכישת השכלה

מכון אהרן
למדיניות כלכלית
ע"ש אהרן דוברת ז"ל

תודה

udi.nisan@mail.huji.ac.il
hila.axelad@runi.ac.il